

ХАЧАТУРОВ Е. Б.,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, проректор
(Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова)

УДК 347.79

ЗАСТОСУВАННЯ СПРОЩЕНИХ МИТНИХ ПРОЦЕДУР У СУДНОБУДУВАННІ

Митна політика є основою митної справи і являє собою систему заходів, спрямовану на захист національних та державних інтересів. Важливими аспектами участі України в міжнародних конвенціях є гармонізація митного законодавства. Міжнародно-правові відносини у суднобудівній галузі потребують більш ретельної уваги з боку фахівців нормотворчості у митному праві.

Ключові слова: митна справа, митні процедури, суднобудування, гармонізація законодавства, спрощення митних процедур, митні стандарти, митне оформлення.

Таможенная политика является основой таможенного дела и представляет собой систему мер, направленную на защиту национальных и государственных интересов. Важными аспектами участия Украины в международных конвенциях является гармонизация таможенного законодательства. Международно-правовые отношения в судостроительной отрасли требуют более пристального внимания со стороны специалистов нормотворчества в таможенном праве.

Ключевые слова: таможенное дело, таможенные процедуры, судостроения, гармонизация законодательства, упрощение таможенных процедур, таможенные стандарты, таможенное оформление.

Customs policy is the basis of customs and is a system of measures aimed at protecting the national and state interests. Important aspects of Ukraine's participation in international conventions is the harmonization of customs legislation. International legal relations in the shipbuilding industry require more attention from professionals rulemaking in customs law.

Key words: customs, customs procedures, shipbuilding, harmonization of legislation, simplification of customs procedures, customs standards, customs clearance.

Вступ. З правознавчої точки зору проблема однакового регулювання митних процедур у суднобудівній галузі країн світу є актуальною і представляє інтерес для світового товарообміну. Прагнення суб'єктів міжнародного права переносити вирішення питань у наднаціональну площину є найбільш дієвою тенденцією у міжнародно-правовому співробітництві держав у митній сфері.

Питання дослідження митних процедур у суднобудуванні ставали предметом аналізу українського митного законодавства таких вчених, як Є.В. Додін, Л.І. Пашковська, В.М. Голомовзій, Л.А. Панкова, О.Ю. Григор'єв, особлива увага яких приділялася загальним поняттям, а ознаки спрощення митного оформлення залишилися поза увагою науковців.

Постановка завдання. Саме тому метою статті є аналіз нормативно-правових актів, існуючої на суднобудівних та судноремонтних підприємствах практики під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності та розробка науково-технічних пропозицій щодо спрощення митних процедур.

Результати дослідження. Міжнародно-правове регулювання економічних відносин держав світової спільноти нерозривно пов'язане з міжнародно-правовою регламентацією митних відносин. В останні десятиліття намітилася тенденція до спрощення та гармонізації митних процедур, неминуче супроводжуваних митну взаємодію держав у сфері торгівлі, обміну послугами, інформацією, телекомунікаційними і нанотехнологічними компонентами науково-технічного прогресу, все активніше впливає на національну митну політику, веде до спрощення процедур міжнародної торгівлі та безпосередньо процедур митного оформлення, змінює підхід до розробки міжнародних митних стандартів, а також посилює зближення національних митних систем [1].

Митна політика, будучи основою митної справи, являє собою систему заходів, спрямовану на забезпечення національних і державних інтересів, формує і закріплює способи і засоби досягнення

державних цілей. Митна справа безпосередньо впливає на процеси міжнародного товарообміну. При цьому дотримання балансу інтересів між усіма державами-учасниками зовнішньоекономічної діяльності, проходження принципу дотримання недоторканності національного економічного суверенітету дозволяють визначити проблему уніфікації та гармонізації митних процедур як найбільш важливу і актуальну в сучасному міжнародному митному праві [2].

З правознавчої точки зору проблема однакового правового регулювання митних процедур є актуальною і представляє інтерес, оскільки «зближення права цілком обґрунтовано розглядається як одна з найважливіших тенденцій розвитку права, як в даний час, так і на перспективу». В останні роки світова економічна система підлягає серйозному тиску внаслідок світової фінансової та економічної кризи, що вибухнула після досить тривалого періоду щодо сталого розвитку економік більшості держав світу. У цьому зв'язку прагнення суб'єктів міжнародного права переносити вирішення питань у наднаціональну площину оформилося як найбільш дієва тенденція в міжнародно-правовому співробітництві держав у митній сфері [3].

Діяльність Всесвітньої митної організації та розроблені нею міжнародні документи спрямовані на вирішення актуальної проблеми сучасного міжнародного митного співробітництва, а саме: проблеми однакового правового регулювання переміщення через митні кордони держав осіб, товарів і послуг [4].

Карнет АТА є стандартним міжнародним митним документом, визнаним в якості митної декларації, що дозволяє ідентифікувати тимчасово ввезені товари і включає в себе діючу в міжнародному обігу фінансову гарантію зі сплати митних зборів. Конвенції закріплюють основні характеристики і принципи дії міжнародного митного інституту Карнету АТА, способи та методи реалізації прийнятих норм визначають перелік категорій товарів, які цей уніфікований документ покривають і багато інших понять і дефініцій, пов'язаних із застосуванням Карнету АТА в міжнародній економічній діяльності [5].

Вироблені в ході багатостороннього переговорного процесу з гармонізації нормативної бази митного регулювання в суднобудуванні і судноремонті в результаті закріплення сформованої практики з гармонізації митних процедур тимчасового ввезення протягом майже тридцятирічного періоду міжнародні митні конвенції про тимчасове ввезення виступали в якості основних міжнародно-правових інструментів, на основі яких активно розвивалося зовнішньоторговельне співробітництво держав. Про це свідчать кодифікація 1990 р., в результаті якої були систематизовані і об'єднані в єдиний нормативно-правовий акт п'ятнадцять діючих на той момент міжнародних угод про тимчасове ввезення і, звичайно ж, прийняття уніфікованої митної конвенції «Про тимчасове ввезення» від 26 червня 1990 р. [6].

Важливими аспектами участі України в міжнародних конвенціях про тимчасове ввезення, з одного боку, є можливість гармонізації митного законодавства в рамках міжнародно-правових відносин, а з іншого боку, неминуче відбувається вдосконалення процесу нормотворчості в митному праві. Тому виходячи з комплексного аналізу вітчизняної нормативно-правової бази з питань спрощення митних процедур тимчасового ввезення товарів, а також беручи до уваги затребуваність діючих міжнародно-правових договорів у суднобудуванні і судноремонті, обрану тему слід розглядати як актуальну і по-новому сформульовану проблему міжнародного права, яка становить значний науковий інтерес. Актуальність теми даного дослідження поряд з його науково-теоретичним значенням полягає також у науково-практичному застосуванні основних положень і висновків у суднобудівній галузі [7].

Спрощення митних процедур – діяльність суб'єктів міжнародного права, спрямована на створення міжнародних стандартів, норм і практики, що сприяють оперативному і економічному проходженню митних процедур особами, що переміщують товари через митні кордони держав. Гармонізація в міжнародному митному праві реалізується в якості міжнародних стандартів і спрощених митних процедур. За своєю правовою природою гармонізація являє собою узгодження і нормативне закріплення державами-учасниками міжнародного договору у сфері митного співробітництва положень даної угоди у внутрішньому законодавстві своїх країн з метою застосування однакових норм і правил митних процедур [8].

Аналіз нечисленних і розрізнених наукових публікацій з проблеми застосування міжнародних митних конвенцій з Карнетів АТА, а також відсутність узагальнюючого аналізу міжнародно-правових аспектів спрощення та гармонізації митних процедур дозволяють говорити про недостатню наукову розробленість теми у вітчизняній і зарубіжній правознавчій літературі. До останнього часу проблема спрощення митних процедур і, зокрема, процедури тимчасового ввезення, вивчалася виключно в рамках економічної науки, а також у наукових дослідженнях, присвячених розвитку міжнародних економічних відносин.

Договірний механізм спрощення та гармонізації митних процедур тимчасового ввезення товарів у суднобудуванні і судноремонті, що включає розробку міжнародно-правових норм та укладання міжнародних митних конвенцій, є основним міжнародно-правовим засобом однакового правового регулювання митних відносин держав-учасниць в рамках Всесвітньої митної організації за допомогою діючих міжнародних митних конвенцій «Про Карнет АТА для тимчасового ввезення товарів» від

6 грудня 1961 р. і «Про тимчасове ввезення» від 26 червня 1990 р. Регламентація митної процедури тимчасового ввезення товарів для суднобудування і судноремонту за допомогою введення в міжнародну практику уніфікованого митного документа Карнету АТА і гармонізації національних вимог до оформлення товарів на кордоні є важливою особливістю митної конвенції «Про тимчасове ввезення» 1990 р., що встановлює уніфікований підхід до прийняття правових актів, що регламентують імplementацію спрощених митних процедур [5].

Відзначається, що прагнення держав, міжнародних митних організацій, національних митних органів і всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності до спрощення процедур міжнародної торгівлі спрямоване на вирішення правових проблем, що випливають з неефективних правил торгівлі. При цьому система митних процедур є найважливішою складовою частиною митної справи. Митна процедура як запропонований законом або нормативним актом держави порядок дій покликана служити реалізації умов міжнародних угод в галузі митної взаємодії.

Згідно з цим обґрунтовується положення про те, що міжнародно-правові питання спрощення та гармонізації митних процедур у суднобудуванні реалізуються в міжнародному праві за двома основними напрямками:

а) уніфікація міждержавних митних відносин, що представляють собою розробку для двох або більше держав спільних, однакових і єдиних норм і правил регулювання міжнародного співробітництва в спеціальній області міжнародно-правових відносин;

б) гармонізація митного співробітництва держав, що виражається в розробці митних стандартів, відображених у міжнародних договорах держав, що регулюють митне співробітництво. Гармонізація в міжнародному митному праві реалізується в якості міжнародних стандартів і спрощених митних процедур з метою застосування однакових норм і правил у міжнародній митній діяльності [8].

Продуктивна співпраця між експертною спільнотою та українськими законодавцями дали змогу новому Митному кодексу стати принциповим кроком вперед для України завдяки більш прозорій спрощеній процедурі митного оформлення товарів через скорочення кількості документів, необхідних для митного оформлення. Тому міжнародні інвестори високо оцінюють ті позитивні зміни у митній політиці, які передбачає новий Митний кодекс, зокрема, положення про скорочення повноважень митних органів, що становило суттєві складнощі раніше [9].

Відомо, що Україна приєдналася до Міжнародної Кіотської конвенції «Про спрощення і гармонізацію митних процедур» у 2006 р., але з порушенням відповідних процедур та не отримала статусу договірної сторони, і лише 15 лютого 2011 р. Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» № 3018, таким чином, усунувши процедурні непорозуміння, Україна стала договірною стороною Міжнародної конвенції [10].

На практиці це означає:

- суттєвий перегляд існуючої системи митних режимів;
- ширше використання електронної форми декларування;
- запровадження інституту врегулювання адміністративних правопорушень на основі компромісу тощо.

На відміну від чинного Митного кодексу в розділі «Митне оформлення», в Законі приділено значну увагу впровадженню електронного декларування та використанню інформаційних технологій. Зазначені положення є інноваційними порівняно з існуючими нормами. Вони значно розширюють права декларантів перед митними органами, впроваджують низку нових прогресивних інструментів, що дозволить бізнесу скороти витрати часу та фінансових ресурсів на здійснення митних формальностей, протидіятиме проявам корупції [11].

Реалізація Закону дозволяє:

- забезпечення відповідності законодавства України з питань митної справи міжнародним стандартам;
- усунення розбіжностей у порядку застосування процедур митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон, між Україною та іншими державами-учасниками Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, які перешкоджають подальшому розвитку міжнародній торгівлі та інших видів міжнародного обміну;
- запровадження в практику роботи митних органів України сучасних методів здійснення митного контролю;
- усунення умов для виникнення проявів корупції, зменшення впливу «людського фактору» на процес та результат митного оформлення товарів;
- консолідацію та кодифікацію законодавства про митну справу;
- підвищення рівня ефективності протидії митним правопорушенням [12].

Тому сьогодні розмаїття митних відносин, зважаючи на кількість країн-суб'єктів, що беруть у них участь, потребує вироблення якщо не єдиних, то споріднених норм регулювання. Тому процеси

конвергенції в митній сфері проявляються через гармонізацію та уніфікацію митного законодавства, вироблення єдиних правил митних процедур, створення спільних умов для переміщення товарів через митні кордони країни та ін. Безперечно, активну роль у конвергенції митних відносин відіграють міжнародні організації, прерогативою діяльності яких є регулювання переміщення товарів і предметів через митний кордон країни не всупереч національному законодавству. Але світовий досвід показує, що більшість країн не готові до змін та лібералізації митних процедур згідно з вимогами міжнародних організацій. Отже, всесвітня митна організація регулює торговельні потоки через приєднання країн до конвенції. Запровадження єдиних стандартів у митній сфері відображено в правових документах [13].

Тобто для класифікації товарів у різних товарних позиціях щодо суднобудування та судноремонту використовують такі критерії: матеріали, з яких товари виготовлені; функції, що вони виконують; ступінь обробки цих товарів. Деякі товари можуть бути частинами і додатками інших товарів, що також враховано в товарній номенклатурі. До проблемних аспектів класифікації товарів в Україні належать: значна диференціація ставок мита на ідентичні та подібні товари; недосконала організаційна структура митниць і недостатнє кадрове забезпечення спеціалізованих підрозділів; невідповідність матеріальної і методологічної баз національних митних лабораторій сучасним світовим вимогам; неузгодженість їхніх окремих висновків із висновками органів стандартизації у суднобудуванні [14].

Наближення країн у розробленні схожих схем митного контролю, вироблення єдиних правил митного оформлення та спрощення митних процедур у суднобудівній галузі забезпечує зростання міжнародної торгівлі і прискорення товарообігу. Якщо СОТ установлює єдині правила для застосування тарифних і нетарифних заходів регулювання міжнародної торгівлі, то Всесвітня митна організація розробила рекомендації щодо безпосередньої реалізації процедур переміщення товарів через митний кордон [8].

Процедуру проходження митного контролю товарів суднобудівної галузі на кордоні країни традиційно сприймають як громіздку за часом та розумінням ресурсного забезпечення і документального оформлення. Саме тому з ініціативи ЄС у її країнах-членах й асоційованих членах реалізують програму «Електронна митниця», суть якої проявляється в упровадженні електронної форми декларування та митного оформлення. У європейських країнах формується так зване «електронне митне середовище» шляхом упровадження електронних систем контролю за імпортом та експортом товарів, функціонування Митного інформаційного порталу ЄС [15].

Вітчизняні підприємства суднобудівної промисловості під час ввезення у митному режимі імпорту на митну територію України устаткування, обладнання та комплектуючих, що не виробляються в Україні, для використання у господарській діяльності за умови оформлення митної декларації можуть за власним бажанням видавати митному органу (а митний орган зобов'язаний прийняти) податковий вексель на суму податкового зобов'язання з податку на додану вартість, визначену у митній декларації, що підлягає сплаті, як того передбачає Податковий кодекс (ПК) [16].

Важливість лібералізованого режиму митного контролю й оформлення переконливо доводить С.В. Додін. Він вважає, позитивним явищем є поява в митній справі нового виду взаємовідносин суб'єктів, наділених державно-владними повноваженнями, із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що можна вважати одним з проявів реалізації Держмитслужбою України вимог рамкових стандартів безпеки і спрощення глобальної торгівлі [17].

Закон України «Про проведення економічного експерименту щодо державної підтримки суднобудівної промисловості» № 5209-VI від 06.09.2012 р., спрямований на підтримку суднобудування, не може принести результати в короткі терміни. Тільки підготовка кадрів займає кілька років, плюс час на отримання практичного досвіду на виробництві. Тому результати від прийняття закону будуть відчутні не раніше ніж через 6-7 років [18].

Як наслідок, без власного виробництва комплектуючих та запчастин Україна вже багато років не може будувати повнокомплектні судна, оскільки вони виходять дорожче, ніж у конкурентів на 20% суми ПДВ на ввезені комплектуючі, тобто українська продукція штучно зроблена неконкурентоспроможною [19].

Висновки. Викладене дає змогу зробити наступні висновки:

1. Суднобудуванню України слід докласти значних зусиль для реформування системи обслуговування зовнішньоекономічної діяльності. Підставою для цього є Закон України «Про проведення економічного експерименту щодо державної підтримки суднобудівної промисловості» № 5209-VI від 06.09.2012 р.

2. Проведене дослідження напрямків митних відносин у глобальному просторі суднобудівної галузі показало, що для уникнення суперечностей під час взаємодії країн у митній сфері у напрямку суднобудування в контексті регулювання торговельних потоків необхідними є впровадження єдиних стандартів і правил для переміщення товарів і предметів через митний кордон.

3. Основною метою конвергенції у суднобудуванні в митній сфері має бути уникнення та зменшення ризиків під час реалізації митної політики через гармонізацію й уніфікацію митного законо-

давства, вироблення єдиних правил проведення митних процедур у суднобудуванні, створення наближених або єдиних умов для переміщення товарів через митні кордони країни для суднобудування та судноремонту.

Список використаних джерел:

1. Гребельник О. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи : монографія. – К. : КНТЕУ. 2001. – С. 156.
2. Ківалов С. Митна політика України : підручник / Ківалов С., Кормич Б. – О. : Юрид. літ-ра, 2002. – 256 с.
3. Митне регулювання : навч. посіб. / В. Голомовзий, Л. Панкова, О. Григор'єв, А. Босак, Н. Калиновська, В. Саяпіна. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2004. – 240 с.
4. Гребельник О. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О. Гребельник. – К. : Центр навчальної літератури. – 2005. – 696 с.
5. Заверюха Л. Спрощене митне оформлення тимчасового вивезення товарів. Карнет АТА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.khmelcci.km.ua/sproshchene-11>
6. Хачатуров Е. Особливості визначення митного режиму щодо суден закордонного плавання, які прибувають на митну територію України з метою ремонту / Е. Хачатуров, О. Зотенко // Митна справа. – 2011. – № 3. – С. 74–79.
7. Зачем нужен Карнет АТА и его применение в Украине / Секретариат Делового совета ТПП приграниччя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.customsbooks.com
8. Райкова А. Международно-правовые аспекты упрощения и гармонизации таможенных процедур: на примере международных таможенных конвенций по Карнетам АТА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1318066>
9. Лазуренко В. Спрощення митних процедур – перспективи для держави та бізнесу / В. Лазуренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rhive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2012_14_1/Lasurenko.Pdf
10. Міжнародна конвенція зі спрощення та гармонізації митних процедур, прийнята Радою митного співробітництва в Кіото в 1973 р., з виправленнями, прийнятими в Брюсселі в 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
11. Ніколайчук О. Електронне декларування, шляхи вирішення // Митниця. – 2006. – № 5 (19). – С. 13–15.
12. Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур : Закон України Про внесення змін до Закону України від 15.02.2011 № 3018-VI : станом на 21.10.13 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3018-17>.
13. Івашук І. Напрями та перспективи конвергенції митних відносин у глобальному просторі / Івашук І. // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 4 (29). – С. 24–30. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Gev/2010_4.
14. Классификация товаров (УКТВЭД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.qdpro.com.ua/catalogue/18000000>.
15. Пашко П. «Електронна митниця» – головний механізм забезпечення митної безпеки держави / П. Пашко, В. Шуляк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zerna.at.ua/publ/derzhava/derzhavni_organ/pashko.
16. Азаров М. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України / М. Азаров [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://all-books.biz/nalogovoe-pravo_700/pidrozdil-osoblivosti-opodatkuvannya.html.
17. Додін Є. Митні операції на морському транспорті : навч. посіб. / Є. Додін. – О. : Юрид. літ., 2001. – 96 с.
18. Про проведення економічного експерименту щодо державної підтримки суднобудівної промисловості : Закон України від 06.09.2012 № 5209-VI : станом на 21.10.13 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5209-17->
19. Наконечный В. «Декларативно-экспериментальное» судостроение / В. Наконечный [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.interlegal.com.ua/blog/?p=1485>

